

Hold

szeptember-október

Név	R	L	HK	F	Műszer
Csizmadia Szilárd (Zalaegerszeg)+	6	15	-	-	4 L
Édes Krisztián (Veszprém)	1	-	-	-	19 T
Gyenzise Péter (Komló)	1	-	-	-	5 L
Kelley István (Miskolc)	-	-	-	1	11 T
Kocsis Antal (Balatonkenese)	3	16	3	4	8 L
Pap Csaba (Veszprém)	1	1	-	-	19 T
Presits Péter (Budapest)	-	1	-	-	6 L

Összesen: szeptember-október során 7 észlelő 54 megfigyelést végzett.

Rövidítések: R= részletraajz, L= szöveges leírás, HK= holdkráter keresztmetszet, HF= holdfázis, F= fotografikus észlelés, T= tükrös távcső, L= lencsés távcső, S= légköri nyugodtság, T= légköri átlátszóság. Az észlelő neve után álló "+" új megfigyelőre utal.

Talán a kedvezőtlenül alacsony Hold-deklinációnak is köszönhetően kevesebb észlelést végeztek rovatunk megfigyelői. Reméljük, hogy a téli hideg időjárás ellenére, kihasználva a Hold magasabb deklinációját, észlelőink sokszor keresik fel távcsövükkel az érdekes Hold-alakzatokat.

Az MCSE Hold Szakcsoportja nevében köszönetet mondunk a következő amatőröknek, akik segítettek munkánkat: Bozány Imre és Sági Csaba észlelőlapokat sokszorosított, Csizmadia Szilárd és Dömény Gábor cikkek fénymásolásával segített. Külföldi lapokból fordítottak a következők: Dán András, Kelley István, Kiss László és Lendvai László.

Lalande és környéke

1991.10.16. 18:35—19:00 UT HF= 08^d21^h21^m 50/540 refr. S= T T= 4

135x: A kráter közepes méretű, nagyjából kör alakú kráterbelsővel. Nincs messze a terminátortól, így 3/4 része árnyékos. Mind a kívülre, mind a belülre vetett árnyék szélén kisebb-nagyobb egyenetlenségek vannak. Az É-i és a DNy-i falat "áttöri" az árnyék. Az É-i falon látható egy kör alakú, fényes, hegycsúcsszerű képződmény. A krátertől DNy-ra több hegyvonulat látható, melyek egymást keresztezik. Itt látható még egy ÉK—DNy irányú, igen sekély, völgyeszerű képződmény, melynek határolófala jóval világosabb a környezeténél.

(Gyenzise Péter)

Regiomontanus

1991.08.17. 18:50—18:57 UT HF= 07^d16^h29^m 40/360 refr. S= 8 T= 3
18x: Nagyméretű, feltűnő kráter, mérete megegyezik a Hipparchusszal. A terminátor közvetlenül a Ny-i fal mellett húzódik. Már ezzel a nagyítással is látszik a központi csúcs, amely elég magasnak tűnik. A kráter belsejében az árnyék a Ny-i fal lábáig ér, ennek az árnyéknak az intenzitása megegyezik a sötét oldalával. A kráter alakja szabálytalanul elliptikus. (Csizmadia Szilárd)

Gambart-B, C és dóm: -212+049

1991.10.16. 19:05—19:53 UT HF= 08^d22^h14^m 50/540 refr. S= 8 T= 3
135x: Éppen a terminátoron, részben napfelkelte után látható. A Gambart B és C belseje sötét, kör alakúak. Elég kisméretűnek tűnnek ezzel a nagyítással. Biztosan és jól látható a dóm a C-től DNy-ra. Elég nagyméretű, picit ovális, kicsi kiemelkedés, a súroló fényben éppen látszik az árnyéka. Tőle DNy-ra egy kisebb dóm, de ez nehezebben látszik. Látható a G kráter is, a B-től Ny-ra. (Kocsis Antal)

Dóm: -193+005

1991.10.16. 19:05—19:53 UT HF= 08^d22^h14^m 50/540 refr. S= 8 T= 3
135x: Az előbbi dómtól D-re, de annál jóval nehezebben látható, mert nem olyan feltűnő, de biztosan látszik, ha részletes térkép alapján azonosítjuk a helyét. Elég elnyúlt, hosszúkás, kis árnyéka van Ny felé. É-D-i irányban elnyúlt, majdnem téglalap alakú. (Kocsis Antal)

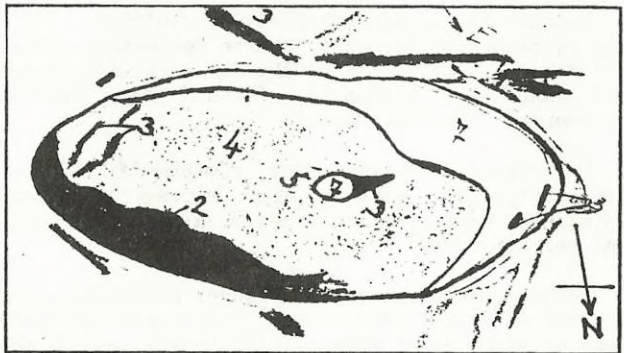
Dóm: -218+047

1991.10.16. 19:05—19:53 UT HF= 08^d22^h14^m 50/540 refr. S= 8 T= 3
135x: Jóval kisebb mint az előző, bár ha nehezen is, de látható. Nehéz részletet észrevenni. Alakja közel kör. Jellemző apró dóm, amely nagyobb műszert és nagyítást igényel. (Kocsis Antal)

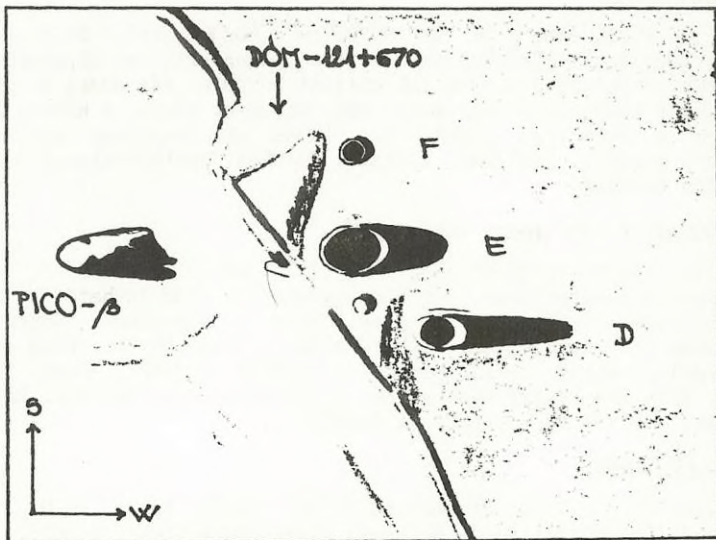
Moretus kráter

1991.10.16. 19:05—19:53 UT HF= 08^d22^h14^m 50/540 refr. S= 8 T= 3

135x: A Claviustól DK-re. Feltűnő, nagyméretű kráter, de mivel közel van a D-i pólushoz, a rálátás miatt alakja erősen torzult, így elliptikus alakú. Központi csúcsa feltűnő, elég magas, Ny felé vetett árnyéka egészen a kráterfal lábáig ér! A Ny-i kráterfal belseje teraszos, 2—3 lépcső látszik ezzel a nagyítással. Igen érdekes, jellegzetes kráter a D-i krátermezőn. (Kocsis Antal)

1990.04.06. 18:30—18:50 UT
110/806 refl., 169x (Kónya András)

Pico-béta és dóm (-121+670). 1991.04.22. 19:20--19:33 UT, 155/1035 refl., 172x (Kocsis Antal)

Észlelési ajánlat: Valentine dóm

A legkönnyebben látható, legismertebb és legnagyobb dómok egyike (átmérője 22 km). Könnyen felkereshető helyen van, így gyakran észlelt, bár mint a legtöbb dóm, csak akkor látható jól, amikor a terminátor közel van hozzá, ekkor a lapos megvilágításban feltűnő és jól látható alakja. Nevét a jellegzetes szív alakjáról kapta, amely már kis távcsövekkel is látható.

Koordinátái alapján (+152+510 = +10°00'E, +30°44'N) helye bejelölhető egy részletesebb térképre. A Mare Serenitatis Ny-i részén helyezkedik el, a jól ismert Linné krátertől ÉNy-ra. A Kaukázus hegység Mare Serenitatis felé eső oldalán két különálló, feltűnő hegycsúcsával alkot egyenlő oldalú háromszöget, azoktól K-re.

D-i végénél 3–4 kis csúcs, kiemelkedés látható, amelyek jól kijelölik a dóm pozícióját; ezek a kis hegycsúcsok magasabb megvilágításakor is látszanak. Maga a dóm szív alakú, alacsony és lapos. További részletekhez már nagyobb távcső kell.

Kérem a kis és közepes távcsövel észlelőket, hogy a látványról részletes leírást és rajzot készítsenek. Figyelmesen pásztázzák át a környezetet is! Hogy ez miért lehet érdekes? A leírások, rajzok beérkezése után kiderül — visszatérek még erre az érdekes területre!

KOCSIS ANTAL

Napkelte a Ptolemaeuson

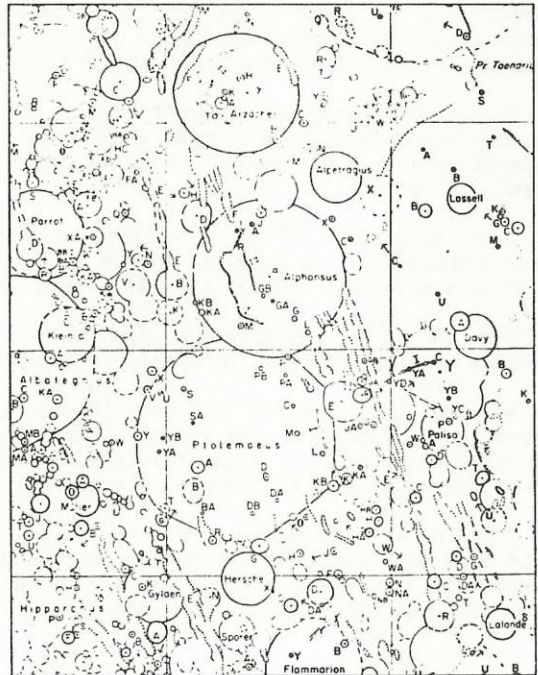
Egy régi estén az első negyedben lévő Hold felé fordítottam távcsöveimet, és meglepetésemre valami olyat láttam, amit addig soha. Pontosan a terminátoron volt a Ptolemaeus óriási gyűrűs hegysege, melynek belsejét háttorzongatóan súrolták a holdbeli hajnal első szürke sávjai.

A krátertalaj szürke fénye meglehetősen homályos volt a közeli fényes hegysekhez képest. A napkorong tetejéről érkező, a síkság felszínét súroló első sugarakat láttam. Az, hogy csak a kráterközpont kapott megvilágítást, jól mutatta a holdfelszín görbületét. Ahogy múlt az este, a hegyek árnyékai összeolvadtak, és kelet felé húzódtak, miközben a kráterfenék a hajnalhasadtával kivilágosodott.

Ez a ritka megvilágítás olyankor jön létre, amikor a Nap $0,2^\circ$ -kal látszik a holdi horizont fölött a Ptolemaeus középpontjából nézve. A következő táblázat azokat az időpontokat adja meg, amikor a Ptolemaeus pontosan a terminátoron látszik.

napkelte	napnyugta
01.12. 15 ^h	01.27. 10 ^h
02.11. 08	02.26. 01
03.11. 19	03.26. 15
04.10. 08	04.25. 03

A mellékelt térkép a Lunar and Planetary Laboratory kiadásában megjelent Lunar Quadrant Map részlete. A térképen minden kráter szerepel, melynek van hivatalos elnevezése, ill. a 3,2 km-nél nagyobb "névtelen" krátereket betűk jelölik. Minden betűjelzés egy közeli, névvel rendelkező alakzathoz kapcsolódik. Így pl. a Ptolemaeus alján látható A jelű kráter pontos elnevezése Ptolemaeus A, míg a közvetlenül alatta látható kör a Ptolemaeus B-t jelöli. Vagy pl. a térkép jobb felső sarkában a Lassel fölötti kráterecske a Lassel B, míg a Lasseltól balra az Alpetragius B látható. Zsúfolt területeken nyilak könnyítik meg a tájékozódást. A dombokat és hegyeket (pontosított vonal) görög betűkkel, míg a rianásokat római számokkal jelölik.

Egy 7,5 cm-es távcső szinte minden, a térképen látható alakzatot meg fog mutatni. Szerencsés észlelést!

Alan M. MacRobert
Sky and Tel. 1991. június — ford. Kiss L.